

Stadsparken zijn om veel redenen onmisbaar

In onze alsmäär vollere steden worden parken steeds intensiever gebruikt. Corona deed daar nog een schepje bovenop. Het goede nieuws is dat er daardoor meer waardering kwam voor het belang van groen in onze leefomgeving. Het nadeel is dat sommige parken ondertussen aan hun eigen succes ten onder dreigen te gaan. Kunnen we bestaande parken beter inrichten, waardoor meer (verschillende) mensen er ‘hun ding’ kunnen doen? En hoe kunnen groene plekken, waarvan de potentie niet of niet volledig wordt benut, meer mensen op een veilige manier trekken?

In coronatijd werden de vele kwaliteiten van stadsparken (her-)ontdekt. En hoe! In de populaire parken moest de politie er soms aan te pas komen om de bezoekersstromen te reguleren. Ook in menig gemeenteraadsverkiezingsprogramma wordt het belang van groen en parken in de stad onderstreept. Dat is terecht, blijkt uit onderzoek van het Amerikaanse ‘Project for Public Spaces’, waarbij duizenden pleinen en parken zijn geëvalueerd en die vermeld staan in Boonstra en Hermens van 2009. Het is bekend dat parken substantieel bijdragen aan de gezondheid van en positieve sociale interacties tussen mensen. Dus aan gemeenschapsvorming. Voorwaarden daarbij zijn onder andere dat ze bereikbaar, veilig, functioneel, comfortabel en sociaal zijn. Stadsparken vormen door hun omvang de groene longen van veel (binnen)steden. Ze liggen idealiter niet aan de rand van de stad of wijk, want dan krijgt je nooit echt levendigheid. Liever tussen wijken onderling of tussen een wijk en het centrum. Een stadspark biedt meer gedifferentieerd groen dan bijvoorbeeld een buurtparkje. Dit geldt ook voor verschillende unieke voorzieningen, zoals een kinderboerderij of openluchttheater. In drukke steden zijn ook rustige groene plekken van groot belang. Dit hoeft overigens activiteit niet uit te sluiten. Er gebeurt van alles in stadsparken, terwijl bezoekers er toch ook ruimte en stilte kunnen ervaren. Voor alleenstaanden is de behoefte aan sociale interactie een belangrijke reden voor parkbezoek, terwijl voor gezinnen de speelmogelijkheden van belang zijn. De activiteiten die tegenwoordig in een park gedaan worden, zijn veelvoudig. Er wordt meer gepicknickt, gesport en gewerkt dan ooit.

De succesfactoren van goede stadsparken

Er bestaat weinig wetenschappelijk onderzoek over de relatie tussen de inrichting en het gebruik van parken. ‘Prettige Plekken, Handboek Mens en Openbare ruimte’ geeft een groot aantal richtlijnen, die grotendeels gebaseerd zijn op de analyse van tientallen parken in binnen- en buitenland. Zo zijn succesvolle Nederlandse stadsparken, waar jong en oud zich prettig voelen, vaak aan het eind van de 19e eeuw aangelegd. Bijvoorbeeld het Vondelpark in Amsterdam, het Kronenburgerpark in Nijmegen en het Sonsbeekpark in Arnhem. Park Sonsbeek is als landgoed al circa 250 jaar oud, maar is in 1899 aangekocht door de gemeente Arnhem. Uiteraard liggen deze parken dicht bij de binnenstad, waardoor veel mensen op mooie dagen het park opzoeken. Toch is het ‘menschvriendelijke ontwerp’ een zeer belangrijke succesfactor.

Een iconisch gebouw, zoals Huis Sonsbeek, geeft een park identiteit (foto: Martijn Baudoin, Unsplash).

Een hoofdroute met voldoende brede paden, waar iedereen elkaar comfortabel kan passeren (foto: Doriann Kransberg, Stadsarchief Amsterdam).

Dit soort parken heeft een aantal kenmerken gemeen. Ze zijn in eerste instantie gericht op de wandelaar. Er zijn veel keuzemogelijkheden en door de meanderende paden zijn ze voor wandelaars continu visueel interessant. Ook zijn er verschillende groensferen en mooie waterpartijen, zodat er steeds iets anders te beleven is. Denk bij groensferen aan een ecologisch zone met spannende paadjes, een bloemenweide of een rozentuin. Hoewel het wat beheer betreft, duurder is dan een gazon, trekken kleurrijke plantvakken met éénjarige of vaste planten veel mensen aan. Zeker als ze er vlakbij comfortabel kunnen zitten. Bovendien zijn ze ook nog eens goed voor vlinders en bijen.

Succesvolle parken hebben verder volop bankjes om uit te rusten, van de omgeving te genieten of iets te eten of drinken. Ook liggen er vaak iconische gebouwen. Soms in de vorm van horeca met een terras, in of aan het park. Bouwen in een park roept nogal eens weerstand op, maar een fraai gebouw kan een park juist allure en identiteit geven. Andere zaken die een rol spelen bij het succes van een park zijn:

- Het park is afgeschermd van autoverkeer.
- Het park heeft gevarieerde voorzieningen voor sport en spel.
- Er is een duidelijk hondenbeleid.
- Er zijn herkenbare entrees, die uitstralen dat gasten een 'andere wereld' betreden, waar andere regels gelden.

Bereikbaar, toegankelijk en beweegvriendelijk

Het is van belang dat stadsbewoners groen dichtbij huis hebben en dat er een park op wandelafstand ligt. Kinderen en mensen die slecht ter been zijn, hebben het meeste last van een slechte bereikbaarheid van een park. De stedelijke fiets- en wandelstructuren moeten daarom goed en logisch met de parken verbonden zijn. Situering van een OV-halte bij de hoofdentree (of een van de hoofdentrees) is prettig, zeker voor mensen die minder mobiel zijn.

Het is belangrijk dat er gescheiden paden zijn voor voetgangers en fietsers, zodat die elkaar niet in de weg zitten. De wandelpaden moeten ook voldoende breed zijn. Je moet minimaal met zijn tweeën, maar het liefst met het hele gezin comfortabel naast elkaar kunnen lopen, terwijl er ook nog een rolstoeler of hardloper langs kan. Parken

zijn ideaal om te bewegen en te sporten. Het zijn de groene longen van een stad. Vooral fietsen, hardlopen en in mindere mate skaten zijn populair. Vaak willen mensen met zijn tweeën of in een groepje fietsen of hardlopen. Daarom is een ruime maatvoering van belang. Zorg voor minstens één duidelijke hoofdroute voor alle gebruikers die het hele park rondgaat en oriëntatie biedt. Deze route heeft een vlakke ondergrond en is minimaal zes meter breed, zodat de verschillende gebruikersgroepen elkaar niet in de weg zitten.

Voetballen is wereldwijd de populairste sport. In een park kunnen hiervoor de bestaande grasvelden en ligweiden worden gebruikt als ze hondenpoepvrij zijn. Er kunnen daarnaast aparte sportvelden worden aangelegd, zoals voor tennis of basketbal. Sommige ontwerpers zijn wat huiverig voor de aanleg van sportvoorzieningen in een park, omdat ze er niet erg aantrekkelijk uitzien: rechthoekig, relatief kaal en omringd door hekken. Daarnaast zijn ze steeds vaker van kunstgras, zoals alle velden in het Diemerpark, dat ook niet erg fraai oogt. Door de sportvelden in het groen in te kaderen, heb je hier veel minder last meer van. Voordeel is dat sportveldjes veel (jonge) mensen aantrekken en daardoor levendigheid aan een 'verloren' hoek kunnen toevoegen. Zorg ook voor een watertappunt, zodat mensen tijdens het sporten of bewegen iets kunnen drinken.

Veilige parken, waar iedereen zich thuis voelt

Uit het Grote Groenonderzoek, dat de gemeente Amsterdam elke vijf jaar uitvoert, blijkt elke keer weer dat een deel (zo'n kwart) van de respondenten parken wel eens mijdt vanwege de gevoelens van onveiligheid. Er is dus een bepaalde bezoekersintensiteit nodig voor een sociaal veilig park, want dat biedt de mogelijkheid door andere mensen gezien te worden of anderen te zien (of te horen). De mogelijkheid om ergens naar toe te vluchten in geval van een dreiging is belangrijk. De aanwezigheid van een horecagelegenheid (met terras) of een beheergebouw tje kan hier aan bijdragen. Waar vanwege sociale veiligheid zichtlijnen gewenst zijn, moet de onderkant van boomkruinen minstens zo'n drie meter hoog zijn. De bovenkant van struiken en hagen moeten lager dan een halve meter zijn én blijven. Dit betekent overigens niet dat nergens in een park hogere bosschages zouden mogen zijn. Zolang er voldoende zicht

Park in Amsterdam-Osdorp met alleen gras en bomen: saai om te zien en saai om te gebruiken (foto: Ton van Rijn, Stadsarchief Amsterdam).

overblijft, zorgt deze beplanting juist voor de nodige geborgenheid en verrassende doorkijkjes. Ook zijn ze goed voor vogels en andere kleine dieren.

Een multifunctionele parkinrichting met diverse voorzieningen voor verschillende bevolkingsgroepen en met gebruikers op alle tijdstippen van de dag zorgt voor meer sociale ogen. Net als gebouwen, zoals horeca met een terras in en om het park. Er moeten voldoende toegangen zijn, zodat bezoekers het gevoel krijgen dat ze snel het park uit kunnen vluchten in geval van dreigend gevaar. De positionering van het park zelf is ook van belang. Als die aan een doorgaande fiets- of wandelroute ligt, is er zowel overdag als 's avonds meer aanloop. Dit geldt ook als er een drukke doorgaande (en goed verlichte) verkeersroute dwars door het park gaat. Zo nodig kan worden overwogen om onveilige functies op veilige plekken te plaatsen. Bijvoorbeeld een jongerenhangplek vlakbij een ingang. Of veilige functies op onveilige plekken, zoals een kiosk met terrasje in een stille uithoek.

Potentie van andere groene omgevingen

Bestaande onderbenutte groene gebieden kunnen helpen om onze soms overvolle stadsparken te ontlasten. Hoe verleiden we mensen om daar hun vertier te zoeken? Is het betreffende groen daar aantrekkelijk genoeg voor? De duizenden plantsoentjes, groenstroken en buurtparken in ons land zijn zeker niet persé van slechte kwaliteit. Ze zijn wel vaak oersaai. Wat treffen we zoal aan? Kale parken met eenzijdige beplanting, kaarsrechte paden zonder mogelijkheden om een 'rondje te lopen' en geen zitgelegenheid, want die is weggehaald vanwege overlast door jongeren. Ook zien we vaak dat het park geen identiteit heeft, geen sportvoorzieningen, geen horeca met terras, etc. In de praktijk wordt veel stadsgroen dan ook vooral gebruikt om doorheen te fietsen of de hond uit te laten.

Ondertussen liggen er huizenhoge ambities voor onder andere een gezonde omgeving. Er gaan miljoenen naar nieuwe parken of herinrichtingen met het naïeve idee dat die vast wel goed ontworpen worden. En dus als vanzelf goed gebruikt gaan worden. De praktijk is weerbarstiger. Zo bestaan veel moderne parken in ons land vooral uit gras en bomen. Gazons zijn alleen niet interessant om naar te kijken.

Als er honden mogen komen (wat nogal eens het geval is), worden ze verder ook niet goed gebruikt. Door alle openheid kun je zo'n park in één keer overzien en dat is saai. Omdat er vaak ook geen leuke horeca of andere voorzieningen zijn, komen mensen niet snel terug in deze parken. Behalve misschien om de hond uit te laten.

We nodigen dan ook iedereen uit om eens de onderbenutte (groene) parels in de eigen stad in kaart te brengen. Kunnen deze met elkaar worden verbonden? Welke kwaliteiten missen er: toegankelijkheid, sociale veiligheid, de mogelijkheid om een rondje te lopen, ontmoetingsplekken, sport- en spelvoorzieningen, gevarieerd groen, horeca? In de praktijk blijkt dat na een goede analyse vaak met kleine en relatief betaalbare ingrepen al een grote stap kan worden gezet om deze groengebieden aantrekkelijker te maken voor bezoekers.

Top-10 ingrediënten voor een succesvol stadspark

In eerste instantie ontworpen voor wandelaars:

1. Grote keuze aan wandelroutes.
2. Aantrekkelijke gebouwen in of aan het park, al dan niet met horeca of andere voorzieningen.
3. Park is afgebakend met duidelijke entrees.
4. Voorzieningen voor alle doelgroepen: spel, sport, ontmoeting, reuring én rust.
5. Variatie in beeld: water, ligweiden, gebouwen, open/dicht, etc.
6. Aantrekkelijke fiets- en wandelpaden met afwisselend uitzicht en bankjes onderweg.
7. Variatie in groen: plantvakken, rozentuin, bomen, heesters, ecologische zone, etc.
8. Geen autoverkeer door of vlak langs het park.
9. Goed bereikbaar, ook voor minder mobiele mensen en met het openbaar vervoer.
10. Extra's waar mensen voor 'omreizen', zoals kunst, dieren, openluchttheater, etc.

Flatwijk met veel, maar slecht gebruikt openbaar groen (foto: Tobias Woldendorp).

Meer is niet altijd beter

Groen bepaalt in grote mate de waardering van onze openbare ruimte. Uit verschillende onderzoeken blijkt dat mensen die in een groene omgeving wonen gemiddeld gelukkiger en gezonder zijn. Zelfs alleen het zicht op gevarieerd groen bevordert al de beleving en de gezondheid. Met name de Amerikaan Roger Ulrich deed veel onderzoek op dit gebied. Klik [hier](#) voor meer informatie over de relatie tussen groen en gezondheid. Groen is een belangrijk instrument om de klimaatverandering het hoofd te bieden. Plantvakken kunnen immers regenwater opvangen, groen geeft verkoeling en bomen bieden schaduw en vangen fijnstof af. Steeds vaker horen we dan ook het adagium 'Vergroen!', want hoe meer groen hoe beter, toch? Zo simpel is het niet, want er zijn voldoende voorbeelden van grote groene plekken die bijvoorbeeld wel overvloedig regenwater opvangen, maar verder niet prettig en veilig voelen en slecht worden gebruikt. Denk bijvoorbeeld aan het vele groen in flatwijken uit de jaren '60 en '70, dat er vaak troosteloos en verlaten bijligt.

Houd jij je bezig met stadspark?

En heb jij goede voorbeelden van geslaagde stadsparken en groenvoorzieningen? Dan zijn die altijd welkom, bij voorkeur voorzien van fotomateriaal. Of ben je bij jouw organisatie (onder meer gemeente, politie of projectontwikkelaar) bezig met het ontwerpen of herstructureren van een (groot) stadspark en heb je vragen over sociaal veilig ontwerp en beheer (svob), laat het ons weten. Stuur een mail naar lilian.tieman@hetccv.nl.

Dit is het laatste artikel uit de serie 'Vijf uitdagingen voor sociaal veilig ontwerp en beheer in de huidige stedenbouw' in opdracht van het CCV.

Auteurs: Kyra Kuitert ©RCE en Rosemarie Maas

Redactie: Lilian Tieman MBA

Eindredactie: Anita Hilhorst

Vormgeving: CO3, Woltera Niemeijer

Foto's: Kyra Kuitert, Tobias Woldendorp, Unsplash en Stadsarchief Amsterdam

Publicatiedatum: april 2022